

دانشگاه صنعتی شاهرود

دانشکده ریاضی

گروه ریاضی محض

پایان نامه کارشناسی ارشد

ساختارهای ابرمختلط روی گروه‌های لی چهار بعدی

فاطمه غلامی

اساتید راهنما:

دکتر احمد زیره

دکتر حمیدرضا سلیمی مقدم

اساتید مشاور:

دکتر ابراهیم هاشمی

دکتر کاظم بی تقصیرفدافن

شهریور 1389

چکیده

هدف این پایان نامه، طبقه بندی ساختارهای ابرمختلط ناوردا روی گروه‌های لی 4- بعدی حقیقی G است. نشان می‌دهیم گروه‌های لی همبند ساده که ساختارهای ابرمختلط ناوردا می‌پذیرند، به صورت‌های: 1- گروه جمعی H از کواترنیونها 2- گروه ضربی H^* از کواترنیونهای غیر صفر 3- گروه‌های حل‌پذیری که بطور ساده متعدی روی فضاها هیپربولیک مختلط و حقیقی RH^4 و CH^2 عمل می‌کنند. 4- ضرب نیم مستقیم $C \times C$ هستند.

فضاهای CH^2 و $C \times C$ یک RP^2 از ساختارهای ابرمختلط ناوردا (غیر هم ارز) دارند در حالی که باقی گروه‌ها فقط یک RP^2 در حد هم ارزی دارند. و در نهایت منیفولدهای چهار بعدی ابرهرمیتی بررسی می‌شوند.

کلمات کلیدی: ساختار ابرمختلط، ساختار ابرهرمیتی

فهرست مندرجات

1	تاریخچه و مقدمات.....	1
2	1-1 تاریخچه.....	2
3	2-1 تعاریف و قضایای مقدماتی.....	3
16	2 ساختارهای مختلط و ابرمختلط.....	16
17	1-2 مقدمه.....	17
23	2-2 ساختار ابرمختلط.....	23
27	3 طبقه بندی ساختارهای ابرمختلط.....	27
28	1-3 مقدمه.....	28
33	2-3 طبقه بندی روی جبرلی حل پذیر.....	33
48	4 طبقه بندی ساختارهای ابرهرمیتی.....	48
49	1-4 مقدمه.....	49
52	2-4 ساختارهای ابرهرمیتی.....	52
59	5 متر کیلر و نتایج آن.....	59

60 ..... 1-5 مقدمه

65..... 2-5 نتیجه گیری

67..... A مراجع

70 ..... B واژه نامه

فصل اول

تاریخچه و مقدمات

1-1 تاریخچه

در مورد ساختارهای ابرمختلط کارهای فراوانی انجام شده که تعدادی از آنها را در زیر می‌آوریم. چارلز بویر^۱ در 1988 ساختارهای ابرمختلط از ساختارهای 3-ساکین^۲ را توصیف نمود. در این زمینه یاستون پون^۳ در 1999 ساختارهای ابرمختلط روی منیفدهای گروهی را بیان کرد وی دگردیسی ساختارهای ابرمختلط روی گروه‌های لی فشرده را بررسی نمود. آنا فینا^۴ در سال 2000 منیفدهای ابرمختلط 8-بعدی را طبقه بندی کرد. دوتی^۵ به همراه آنا فینا گروه‌های لی پوچ توان ابرمختلط را در حالت 8-بعدی بررسی نموده و سپس با همکاری باربریز^۶ ساختارهای ابرمختلط روی یک کلاس از گروه‌های لی حل‌پذیر را توصیف نمود.

ساختارهای ابرمختلط و ابرکیلر روی کلاف‌های مماس از فضاهاى متقارن هرمیتی رتبه یک توسط میکی تیووک^۷ بررسی شد. همچنین باربریز ساختارهای ابرمختلط ناوردا روی گروه‌های لی 4-بعدی را طبقه بندی نمود. در این زمینه جویسی^۸ این ساختارها را بر روی گروه‌های لی فشرده بررسی کرد. در مورد ساختارهای ابرمختلط می‌توان به کارهای بیشتری اشاره کرد که ادامه آنها در این بحث نمی‌گنجد.

---

¹ Charles boyer

² Sasakian

³ Yatsun poon

⁴ Anna fina

⁵ Dotti

⁶ Barberi

⁷ I.v. mikityuk

⁸ D.Joyce

1-1-1 مقدمه

در فصل اول تعاریف و قضایایی را می‌آوریم که از آنها در فصل‌های بعدی استفاده خواهیم نمود. در فصل دوم ساختارهای مختلط و ابرمختلط را تعریف نموده و با ارائه لم و مثال‌هایی آنها را بررسی می‌نماییم.

فصل سوم شامل دو بخش است که در بخش اول ساختارهای ابرمختلط روی گروه‌های لی 4- بعدی حل ناپذیر طبقه بندی می‌شوند و در بخش دوم این ساختارها را روی گروه‌های لی 4- بعدی حل‌پذیر طبقه بندی می‌کنیم. در فصل چهارم ساختارهای هرمیتی و ابرهرمیتی را تعریف می‌نماییم و سپس ساختارهای ابرهرمیتی را روی گروه‌های لی 4- بعدی طبقه بندی می‌کنیم. در فصل پنجم متر کیلر را تعریف نموده نتایج حاصله را بیان می‌نماییم.

در تمام این پایان نامه C نمایانگر مجموعه اعداد مختلط و R مجموعه اعداد حقیقی می‌باشد.

2-1 تعاریف و قضایای مقدماتی

1-2-1 منیفلد توپولوژیک: یک فضای توپولوژیک M یک منیفلد توپولوژیک از بعد n است اگر

شرایط زیر برقرار باشد:

(i) M هاسدورف باشد یعنی: برای هر دو نقطه $p, q \in M$ زیر مجموعه‌های باز جدا از هم

$U, V \subset M$ وجود دارند بطوریکه $p \in U$ و $q \in V$.

(ii) M شمارای نوع دوم باشد یعنی: پایه‌ای شمارا برای توپولوژی M وجود داشته باشد.

(iii) M موضعاً اقلیدسی از بعد n باشد یعنی: هر نقطه M یک همسایگی داشته باشد که با یک زیر مجموعه باز از R^n همئومورفیسم باشد.

یک منیفلد توپولوژیک، دیفرانسیل پذیر است در صورتی که بتوان برای آن یک ساختار دیفرانسیل پذیر تعریف کرد. اکنون ساختار دیفرانسیل پذیر روی یک منیفلد را شرح می دهیم.

2-2-1 تعریف

1- فرض کنیم M یک منیفلد توپولوژیک n -بعدی باشد یک چارت مختصاتی روی M یک دوتایی (u, φ) است که u یک زیرمجموعه باز از M است و $\varphi: u \rightarrow \tilde{u}$ یک همئومورفیسم از u به یک زیرمجموعه باز $\tilde{u} = \varphi(u) \subset R^n$ است.

2- اگر (u, φ) و (v, ψ) دو چارت باشند بطوریکه $u \cap v \neq \emptyset$ نگاشت ترکیبی $\psi \circ \varphi^{-1}: \varphi(u \cap v) \rightarrow \psi(u \cap v)$ نگاشت انتقال از φ به ψ نامیده می شود. که چون ترکیبی از همئومورفیسم ها می باشد خود یک همئومورفیسم است.

3- دو چارت (u, φ) و (v, ψ) سازگار هموارند اگر $u \cap v = \emptyset$ یا نگاشت انتقال $\psi \circ \varphi^{-1}$ دیفئومورفیسم باشد.

4- مجموعه ای از چارت هایی که دامنه M را می پوشاند یک اطلس برای M نامیده می شود.

5- یک اطلس $\mathcal{A}$ هموار است اگر هر دو چارت در $\mathcal{A}$ سازگار هموار با یکدیگر باشند.

6- اگر یک اطلس $\mathcal{A}$ مشمول در هیچ اطلس هموار بزرگتر نباشد می گوییم اطلس $\mathcal{A}$ روی M ماکزیمال است.

7- یک ساختار هموار روی منیفلد توپولوژیک M ، یک اطلس هموار ماکزیمال است.

3-2-1 تعریف: فرض کنیم X یک فضای توپولوژیک باشد یک مجموعه u از زیرمجموعه‌های X موضعاً متناهی است اگر هر نقطه X همسایگی داشته باشد که حداکثر در تعدادی متناهی از مجموعه‌های u اشتراک داشته باشد.

4-2-1 تعریف: اگر پوشش باز $\mathcal{U}$ از X داده شده باشد آنگاه هر پوشش باز دیگر X مانند $\mathcal{V}$ نظریف $\mathcal{U}$ است اگر برای هر $v \in \mathcal{V}$ تعدادی $u \in \mathcal{U}$ وجود داشته باشد بطوریکه $v \subset u$. می‌گوییم X پارافشرده است اگر هر پوشش باز از X یک نظریف موضعاً متناهی بپذیرد.

5-2-1 مثال: فضای اقلیدسی R^n یک منیفلد دیفرانسیل پذیر n -بعدی است.

6-2-1 گروه لی: یک گروه لی یک منیفلد دیفرانسیل پذیر G است که گروه در مفهوم جبری است با نگاشت حاصلضربی و نگاشت معکوس که هر دو دیفرانسیل پذیرند. چون نگاشت‌های دیفرانسیل پذیر پیوسته اند، یک گروه لی یک گروه توپولوژیک است.

7-2-1 مثال: گروه خطی عمومی $GL(n, R)$ ، مجموعه تمام ماتریس های $n \times n$ معکوس پذیر با درآیه-های حقیقی است که تحت ضرب ماتریس‌ها یک گروه و یک زیر منیفلد باز از فضای برداری $M(n, R)$ است. ضرب دیفرانسیل پذیر است زیرا درآیه‌های ماتریسی یک ماتریس حاصلضرب AB چند جمله‌ای‌هایی از درآیه‌های A, B هستند. معکوس نیز دیفرانسیل پذیر است زیرا با قانون کرامر درآیه‌های A^{-1} به عنوان توابعی گویا از درآیه‌های A بیان می‌شوند.

8-2-1 تعریف: برای هر منیفلد دیفرانسیل پذیر M ، کلاف مماس از بردار M برابر است با اجتماع جدا

$$TM = \coprod T_p M. \quad \text{از هم فضاهای مماس در همه نقاط:}$$

9-2-1 **تعریف:** اگر M یک منیفلد هموار باشد آنگاه یک میدان برداری روی M یک برش از نگاشت

$Y : M \rightarrow TM$ است
 $\pi : TM \rightarrow M$ است به خصوص یک میدان برداری یک نگاشت پیوسته

با این خاصیت که: $\pi \circ Y = Id_M$

10-2-1 براکت لی:

فرض کنیم M یک منیفلد دیفرانسیل پذیر باشد. نگاشت $[V, W] : C^\infty(M) \rightarrow C^\infty(M)$ براکت لی از V

و W نامیده شده و با رابطه $[V, W]f = VWf - WVf$ تعریف می شود.

تابع $f : M \rightarrow \mathbb{R}$ یک تابع دیفرانسیل پذیر است. V و W میدان های برداری دیفرانسیل پذیر روی منیفلد دیفرانسیل پذیر M هستند.

11-2-1 **لم:** براکت لی از هر جفت میدان های برداری دیفرانسیل پذیر یک میدان برداری دیفرانسیل-

پذیر است.

اثبات: به مرجع [12] مراجعه شود.

12-2-1 **جبر لی:** یک جبر لی یک فضای برداری حقیقی $\mathfrak{g}$ است با نگاشتی از $\mathfrak{g} \times \mathfrak{g}$ به $\mathfrak{g}$ که آنرا

براکت نامیده و معمولاً با $[X, Y] \rightarrow (X, Y)$ نشان می دهیم. و برای هر X و Y و Z در $\mathfrak{g}$ داشته باشیم:

i) دو خطی بودن $a, b \in \mathbb{R}, [aX + bY, Z] = a[X, Z] + b[Y, Z]$

ii) پاد تقارنی $[X, Y] = -[Y, X]$

iii) اتحاد ژاکوبی $[X, [Y, Z]] + [Y, [Z, X]] + [Z, [X, Y]] = 0$

اگر g یک جبر لی باشد آنگاه یک زیر فضای خطی $h \subset g$ یک زیر جبرلی g نامیده می‌شود اگر تحت براکت‌ها بسته باشد و همچنین h خودش یک جبر لی باشد.

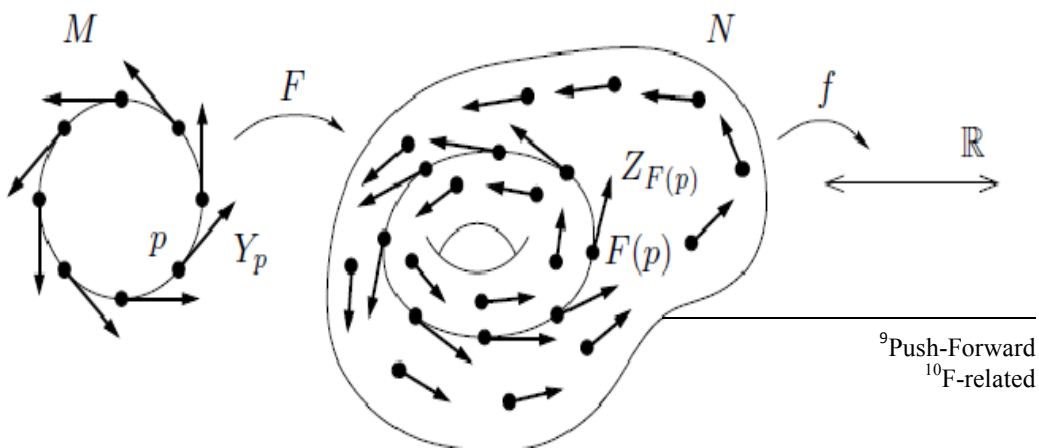
13-2-1 مثال: فضای $\mathcal{T}(M)$ شامل تمام میدان‌های برداری دیفرانسیل‌پذیر روی منیفلد دیفرانسیل‌پذیر M یک جبرلی تحت براکت لی است.

14-2-1 تعریف: فرض کنیم M و N منیفلد های دیفرانسیل‌پذیر و $F : M \rightarrow N$ یک نگاشت دیفرانسیل‌پذیر باشد. برای هر $p \in M$ نگاشت $F_* : T_p M \rightarrow T_{F(p)} N$ پوش-فوروارد وابسته به F نامیده می‌شود. $T_p M$ فضای مماس M در p و $T_{F(p)} N$ فضای مماس N در $F(p)$ است و داریم:

$$(F_* X)f = X(f \circ F)$$

15-2-1 تعریف: اگر $F : M \rightarrow N$ نگاشتی دیفرانسیل‌پذیر و Y یک میدان برداری روی M باشد و میدان برداری Z روی N وجود داشته باشد با این خاصیت که برای هر $p \in M$

می‌گوییم میدان های برداری Y و Z ، F -مرتبط¹⁰ هستند.

16-2-1 **لم:** فرض کنید $F : M \rightarrow N$ نگاشتی دیفرانسیل پذیر باشد و $y \in \mathcal{T}(M)$ ، $\mathcal{T}(M)$ مجموعه همه میدان های برداری دیفرانسیل پذیر روی M است) و $Z \in \mathcal{T}(M)$ بنابراین Y و Z و F مرتبطند اگر و فقط اگر برای هر تابع f حقیقی مقدار دیفرانسیل پذیر تعریف شده روی یک زیر مجموعه باز N :

$$Y(f \circ F) = (Zf) \circ F$$

اثبات: به مرجع [12] مراجعه شود.

شکل 1-1: میدان های برداری F -مرتبط

17-2-1 **تعریف:** یک فضای آفین یک ساختار هندسی است که خواص (مستوی) آفین از فضای اقلیدسی را عمومیت می دهد و می توان آنرا به عنوان یک فضای برداری که از مبدأ آن صرف نظر می شود در نظر گرفت.

18-2-1 **تعریف:** یک تبدیل آفین یک نگاشت آفین بین دو فضای برداری و شامل یک تبدیل خطی

$$X \rightarrow AX + b$$

است که با انتقال روبرو بدست می آید.

19-2-1 **انتقال های چپ و راست:** فرض کنیم G یک گروه لی باشد هر $g \in G$ نگاشت های

$L_g, R_g : G \rightarrow G$ را تعریف می کند که انتقال های چپ و راست نامیده شده و بصورت زیر تعریف می گردند:

$$L_g(h) = gh, \quad R_g(h) = hg$$

که L_g و R_g دیفئومورفیسم هستند.

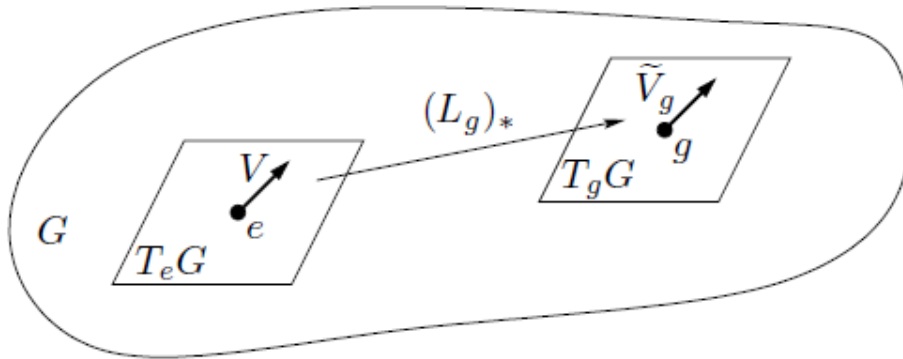
1-2-20 **تعریف:** یک میدان برداری X روی گروه لی G ناوردای چپ نامیده می‌شود اگر تحت همه

انتقال های چپ ناوردا باشد. یعنی برای هر $g \in G$ ، L_g -مرتبط با خودش باشد:

$$(L_g)_* X_{g'} = X_{gg'} \quad g, g' \in G$$

چون L_g دیفئومورفیسم است می‌توانیم بنویسیم:

$$(L_g)_* X = X \quad \text{برای هر } g \in G$$

شکل 1-2: تعریف یک میدان برداری ناوردای چپ

1-2-21 **لم:** فرض کنید G یک گروه لی باشد و X و Y میدان‌های برداری ناوردای چپ و دیفرانسیل پذیر

روی G باشند بنابراین $[X, Y]$ ناوردای چپ است.

اثبات: به مرجع [12] مراجعه شود.

1-2-22 **جبر لی از یک گروه لی:** جبر لی از همه میدان‌های برداری ناوردای چپ روی یک گروه

لی G ، جبر لی G نامیده می‌شود و با $\text{Lie}(G)$ نشان داده می‌شود.

مثال 23-2-1: در فضای اقلیدسی R^n ، انتقال چپ توسط یک عنصر $b \in R^n$ با نداشت آفین $L_b(x) = b + x$ داده می‌شود که پوش-فوروارد $(L_b)_*$ ، توسط ماتریس همانی و مختصات استاندارد نمایش داده می‌شوند. بنابراین یک میدان برداری $V^i \frac{\partial}{\partial x^i}$ ناوردای چپ است اگر و فقط اگر ضرایب V^i آن ثابت باشند. زیرا براکت لی از دو میدان برداری ضریب ثابت، صفر است.

جبر لی R^n آبدلی است و با براکت صفر، ایزومورفیسم با خود R^n است. بطور خلاصه:

$$\text{Lie}(R^n) \cong R^n$$

تعریف 24-2-1: فرض کنیم V یک فضای برداری از بعد متناهی روی میدان F باشد مجموعه تمام تبدیلات خطی روی V را به $\text{End}_F V$ نمایش می‌دهیم.

$$f \in \text{End}_F V; \quad f: V \rightarrow V$$

تعریف 25-2-1: فرض کنیم g یک جبر لی روی میدان K و V یک فضای برداری روی K (که لزوماً متناهی البعد نیست) نمایش g در V یک نگاشت:

$$\pi: X \rightarrow \pi(X) \quad (X \in g)$$

از g به فضای برداری همه اندومورفیسم‌هایی از V است به طوریکه:

(i) π خطی است

$$\pi[X, Y] = \pi(X)\pi(Y) - \pi(Y)\pi(X), \quad (X, Y \in g) \quad \text{(ii)}$$

تعریف 26-2-1: اگر g یک جبر لی باشد یک زیر فضای خطی $\mathfrak{h} \subset g$ یک ایده‌آل در g است اگر

$$[g, \mathfrak{h}] \subseteq \mathfrak{h} \quad \text{یا اگر} \quad [X, Y] \in \mathfrak{h} \quad \text{که} \quad X \in g, Y \in \mathfrak{h}$$

27-2-1 تعریف: $Dg = [g, g]$ (که Dg یک زیر جبر لی از g است) جبر لی مشتق شده از g نامیده می‌شود. $D^p g$ را برای هر $p \geq 0$ با استقرا تعریف می‌کنیم:

$$D^0 g = g$$

$$D^p g = D(D^{p-1}g), \quad p \geq 1$$

- p امین جبر لی مشتق شده

28-2-1 تعریف: فرض کنیم U یک جبر روی K باشد، ضرب در U دو خطی است و لازم نیست شرکت پذیر باشد. یک اندومورفیسم D از U (به عنوان یک فضای برداری)، یک مشتق نامیده می‌شود اگر

$$D(ab) = (D a)b + a(D b) \quad a, b \in U$$

29-2-1 گروه تحلیلی: یک گروه لی همبند، یک گروه تحلیلی نامیده می‌شود.

30-2-1 جبر لی حل پذیر: جبر لی g حل پذیر است اگر برای یک $p \geq 1$ داشته باشیم $D^p g = 0$

31-2-1 گروه حل پذیر: یک گروه تحلیلی، حل پذیر است اگر جبر لی آن حل پذیر باشد.

32-2-1 تعریف: عمل‌های گروه:

اگر G یک گروه و M یک مجموعه باشد، عمل چپ G روی M یک نگاشت $G \times M \rightarrow M$ است که بصورت $(g,p) \rightarrow g.p$ نوشته می‌شود. که در شرایط زیر صادق است:

$$g_1.(g_2.p) = (g_1g_2).p \quad \text{for all } g_1, g_2 \in G, \quad p \in M$$

$$e.p = p \quad \text{for all } p \in M$$

یک عمل راست بطور مشابه تعریف می‌شود. یک نگاشت $G \times M \rightarrow M$ با روابط زیر:

$$(p \cdot g_1) \cdot g_2 = p \cdot (g_1 g_2) \quad \text{for all } g_1, g_2 \in G, \quad p \in M$$

$$p \cdot e = p \quad \text{for all } p \in M$$

فرض کنیم G یک گروه لی و M یک منیفلد باشد یک عمل G روی M پیوسته است اگر نگاشت $M \times G \rightarrow M$ یا $G \times M \rightarrow M$ که عمل را تعریف می‌کند پیوسته باشد.

یک منیفلد M با یک G -عمل^{۱۱} پیوسته، G -فضا^{۱۲} نامیده می‌شود. اگر M یک منیفلد دیفرانسیل پذیر باشد عمل نیز دیفرانسیل پذیر باشد آنگاه M یک G -فضای دیفرانسیل پذیر نامیده می‌شود.

33-2-1 تعریف: عمل گروه متعدی است اگر برای هر دو نقطه $p, q \in M$ یک عضو گروه مانند g وجود

داشته باشد بطوریکه: $g \cdot p = q$

34-2-1 تعریف: عمل یک گروه آزاد نامیده می‌شود اگر تنها عنصر G که هر عنصر M را ثابت نگه

می‌دارد همانی باشد:

یعنی اگر به ازای یک $p \in M$ داشته باشیم $g \cdot p = p$ آنگاه $g = e$

هم ارز است با شرط $G_p = \{e\}$ برای هر $p \in M$ که $G_p = \{g \in G; g \cdot p = p\}$ گروه ایزوتروپی از p است.

35-2-1 ساده متعدی: اگر عمل گروه هم آزاد و هم متعدی باشد هم ارز است با اینکه بگوییم برای

هر p و q در M دقیقاً یک g در G وجود داشته باشد بطوریکه $g \cdot p = q$ و برای تعدادی p در M و تعدادی

g در U ، $g = e$ باشد.

---

¹¹G-Action
¹²G-Space

1-2-36 **تعریف:** فرض کنیم a و b دو ایده‌آل حل‌پذیر جبر لی g باشند بنابراین $a+b$ یک ایده‌آل

است، چون $\frac{a+b}{a}$ با $\frac{b}{a \cap b}$ یکرخت است و $\frac{a+b}{a}$ حل‌پذیر است پس $a+b$ حل‌پذیر است.

یک ایده‌آل حل‌پذیر یکتای g از g شامل همه ایده‌آل‌های حل‌پذیر g وجود دارد. g رادیکال g نامیده می‌شود. (rad)

$rad\ g = g$ اگر و فقط اگر g حل‌پذیر باشد.

1-2-37 **تعریف:** جبر لی g نیم ساده است اگر $rad\ g = 0$

رادیکال یک جبر لی بوضوح تحت همه اتومورفیسم‌های جبر لی ناورد است.

1-2-38 **تعریف:** یک کلاف برداری از بعد (رتبه) K روی فضای توپولوژیک M ، یک فضای توپولوژیک

E با نگاشت پیوسته و پوشای $\pi : E \rightarrow M$ است.

که در شرایط زیر صدق می‌کند:

(i) برای هر $p \in M$ ، $E_p = \pi^{-1}(p) \subset E$ (تاری از E روی p نامیده می‌شود) E_p ساختاری از یک

فضای برداری حقیقی K بعدی دارد.

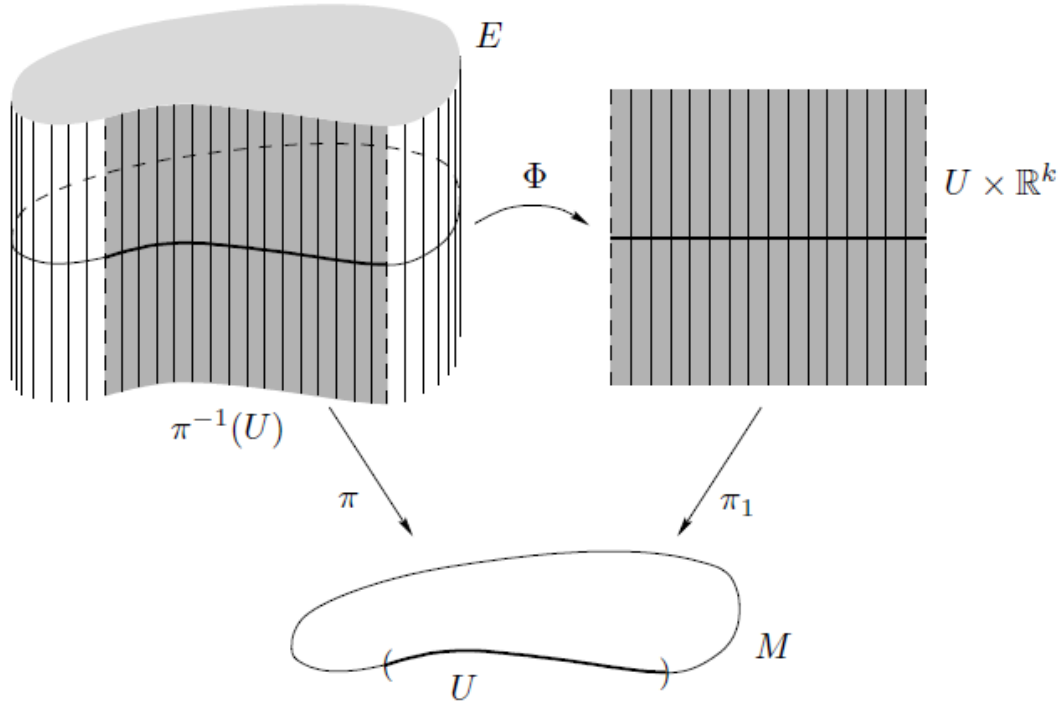
(ii) برای هر $p \in M$ یک همسایگی U از p در M و یک همئومورفیسم $\varphi : \pi^{-1}(U) \rightarrow U \times \mathbb{R}^K$

(φ) یک بدیهی سازی موضعی E روی U نامیده می‌شود) وجود دارد بطوریکه نمودار زیر جابه‌جایی باشد.

$$\begin{array}{ccc}
 \pi^{-1}(U) & \xrightarrow{\varphi} & U \times \mathbb{R}^K \\
 \searrow \tau & & \swarrow \pi \\
 & & U
 \end{array}$$

(π_1 نگاشت تصویری روی اولین فاکتور است)

بطوریکه برای هر $q \in U$ تعیین φ به E_q ایزومورفیسم خطی از E_q به $\mathbb{R}^k \cong \mathbb{R}^k \times \{q\}$ است.

شکل 1-3: بدیهی سازی موضعی یک کلاف برداری

تعریف 39-2-1: فرض کنید $\pi : E \rightarrow M$ یک کلاف برداری روی منیفلد M باشد. یک برش از E ، یک

برش از نگاشت π است یعنی نگاشت پیوسته $\sigma : M \rightarrow E$ که $\pi \circ \sigma = \text{Id}_M$

تعریف 40-2-1: یک k -تانسور هموردا روی V ، یک تابع چند خطی حقیقی

$$T : \underbrace{V \times \dots \times V}_k \rightarrow \mathbb{R}$$

عدد K رتبه نامیده می شود.

تعریف 41-2-1: کلاfi از K -تانسور هموردا روی منیفلد دیفرانسیل پذیر M برابر است با:

$$T^K M = \coprod T^K(T_p M)$$

اجتماع جدا از هم مجموعه‌ای از همه K -تانسورهای هموردا روی فضای مماس منیفلد هموار M .

1-2-42 **تعریف:** یک برش از یک کلاف تانسوری، میدان تانسوری روی منیفلد M نامیده می‌شود.

فصل دوم

ساختارهای مختلط و ابرمختلط